

memorii | jurnale

Beata de Robien s-a născut în 1951, în Polonia. Obține licență în filologie polonă la Universitatea din Cracovia și în paralel studiază limbile române și poloneze la Universitatea Jagiellonă. În 1975, la Paris, unde își continuă studiile, devine asistenta lui Eugène Ionesco și susține la Sorbona o teză de doctorat având ca temă teatrul absurdului. Lucrează apoi pentru diverse edituri, ca documentarist în domeniile istoriei și heraldicii. Scrie scenarii de televiziune și traduce piese ale dramaturgilor polonezi Ireneusz Iredyński și Tadeusz Różewicz jucate pe scena franceză, precum și piese de Romain Rolland, Boris Vian, Jean Giraudoux, Jean-Claude Grumberg în limba polonă. Publică romanele istorice *Le Nain du roi de Pologne* (1994, Prix de l'Académie du Maine), *Le Roman de la Pologne* (2007), *Fugue polonaise* (2013, pentru care obține Premiul „Hervé Deluen“ al Academiei Franceze) și două biografii: *Les Passions d'une présidente: Eleanor Roosevelt* (2000) și *La Malédiction de Svetlana: L'histoire de la fille de Staline* (2016, Prix „Charles Oulmont“ sous l'égide de la Fondation de France).

BEATA DE ROBIEN

**BLESTEMUL
SVETLANEI**

POVESTEA
FIICEI LUI
STALIN

Traducere din franceză
de MARIANA PIROTEALĂ

 HUMANITAS
BUCUREŞTI

*În memoria bunicului meu,
care a supraviețuit
după doisprezece ani în Gulag.*

Prolog

Pe 6 martie 1967, ambasada sovietică la New Delhi este un adevărat furnicar. Se pregătește o petrecere cu ocazia Zilei internaționale a femeii. „Un motiv în plus să se îmbete“, se gândește Svetlana. „Mor de plăcuteală, fierb în suc propriu.“ Se uită la soțiiile aparătucilor. Nici măcar un chip amabil. Nici măcar un surâs. Toți sunt grași, ghiftuiți. Mult mai bine îmbrăcați decât la Moscova. „La întoarcerea în URSS, o să-și vândă hainele pe piața neagră, blestemând capitalismul. Ipocriții“¹ O dezgustă colonia sovietică din India, care continuă să trăiască și acolo în același ritm ca în URSS.

Cazată într-un hotel care aparține ambasadei sovietice, Svetlana născocoște un plan. Are patruzeci de ani. Acum ori niciodată: singura ei șansă să se rupă de trecut. Mama ei, îndrăgostită de libertate, se refugiase în moarte, ea vrea să trăiască, dar departe de tiranie.

Ca să nu trezească bănuielii, Svetlana acceptă să ia prânzul la locuința ambasadorului. „Ce casă urâtă are, prostul-gust oficial și costisor, covoare peste tot, tablouri urâte în rame aurite. Cât este de fudul și arroganță², se gândește ea. Pe cât de lat, pe-atât de înalt, cu chipul țeapăn ca al unei statui, Ivan Benediktov își

1. Svetlana Allilueva, *Une seule année*, Albin Michel, Paris, 1971, p. 164. [Dintre cărțile Svetlanei Allilueva singura tradusă până acum în limba română este aceasta, sub titlul *Tatăl meu Stalin*, în românește de Emil Colțofeanu, Editura Elit, Ploiești, 1998. În prezentul volum am preferat însă să dăm propria traducere a citatelor (n.tr.).]

2. *Ibid.*, pp. 164–166.

distrează comesenii povestindu-le anecdotă disprețuitoare la adresa indienilor. Svetlana nu se simte în largul ei, dar se străduiește să nu arate nimic. Oamenii aceștia sunt separați de India printr-o barieră de netrecut.

Pe masă, carne din belșug, grasă: tocană de oaie, heringi înecați în ulei, sticle de coniac. Ea nu se atinge de nimic.

— Luați puțin hering, aşa, sigur n-ați mâncat în cătunul ăla amărât în care stați.

— Mulțumesc. Am devenit vegetariană, explică ea.

Ambasadorul se prăpădește de râs, ceilalți îl imită.

Când văd că nu bea alcool, o privesc cu compasiune și observă că a slăbit:

— Probabil muriți de foame la Kalakankar.

Ei nu-și pot imagina că după două luni în care a urmat acest regim rinichii îi funcționează mai bine și se simte ca nouă.

— Nimic nu se compară cu bucătăria noastră, insistă doamna Benediktov, care este la fel de grasă ca soțul ei.

— Sunteți mulțumită de călătorie? Ambasadorul o scrutează cu ochii lui vicleni: Vedeți dumneavoastră, am făcut concesii, ați rămas mai mult decât era prevăzut, v-ați odihnit bine. Nu aveți motive să vă plângeti.

Svetlana se gândește la un singur lucru: să-și recupereze pașaportul, care i-a fost confiscat la sosire. În mod normal, cetățenii sovietici își primesc pașapoartele doar la aeroport, dar Ivan Benediktov este aşa de bucuros s-o știe pe picior de plecare, încât încalcă regulamentul. Svetlanei îi tremură mâinile când își pune documentul în geantă. Dacă nu i-l dădea, n-ar fi avut cu ce să-și dovedească identitatea și să părăsească țara.

— Sper că veniți la serata noastră, nu? întrebă secretarul ambasadei. Soția mea se ocupă de conferință.

Cât de departe se simte de toate acestea! În două luni și jumătate a reușit aproape să uite ședințele obligatorii, cu limbajul lor de lemn.

— Trebuie să plec. Mai am de împachetat cadourile și nu mi-am pregătit valiza, spune ea.

— *Da svidania*¹, Svetlana Iosifovna. O să le trimitem copiilor dumneavoastră o telegramă să vă aștepte la aeroport.

În cameră, încearcă să-și pună ordine în gânduri. Cum fac să chemi un taxi aici? Coboară, ieșe în fața hotelului. Portarul, un indian cu turban, este acolo. Îi dă numărul la care să sunе: 75-777.

— Telefonul e pe hol, în dreapta scării.

S-a hotărât: mâine-dimineață, după micul dejun, va chema un taxi, prefăcându-se că vrea să se ducă la cumpărături. Apoi se va repezi la ambasada Statelor Unite, care este chiar alături. Ușurată, parcă după o aprigă luptă interioară, urcă iar în camera ei și se îndeletnicește cu diverse trebură ca să-și liniștească nervii: calcă o eșarfă, spală câteva rufe, împachetează cadourile copiilor – un pulover bej pentru fiica ei, două brătări: una pentru ea și cealaltă pentru prietena ei Tania, o *hookah*² cumpărată din Varanasi pentru fiul ei, papuci brodați cu aur pentru el și soția lui.

„O să țin valiza în mâna dreaptă și haina îndoită pe brațul stâng. Ba nu, o să se mire să mă vadă cu bagaje. Ce toantă sunt. De ce să aștept până mâine? Trebuie să plec chiar acum. Imediat. Dacă Preeti, care trebuie să vină să mă ia la cină, sosește mai devreme, se duce totul pe apa sămbetei.”³

E puțin trecut de ora șase... Se întunecă repede. O voce interioară poruncește: „Haide! Nu mai aștepta!”

Coboară, traversează holul, se duce să vadă ce se întâmplă alături. Un banchet în cinstea șefului Statului-major, aflat în trecere prin Delhi, a mobilizat toți agenții de securitate. Au început deja să petreacă. „Urmează-ți intuiția, așteaptă. După ce beau, nu te mai bagă în seamă.“

Svetlana urcă din nou în camera ei. Nu are nici o secundă de pierdut. Își pune câteva haine într-o gentuță, valiza trebuie să rămână la vedere pe pat, cu toate cadourile deasupra, altfel riscă să fie luată la-ntrebări. Nu, doar o geantă mică. Își pune

1. La revedere.

2. Un fel de narghilea.

3. *Ibid.*, p. 168.

în ea cremele, pieptanul, periuța de dinți, o bluză de schimb, un pulover, lenjerie și, deasupra, manuscrisul ei – talismanul, arma, viitorul ei.

— Care era numărul? 75-777.

Indianul de la capătul firului nu înțelege o boabă de engleză.

— *Taxi, please, next to the Soviet Embassy.**

Așteaptă pe trotuar. Se scurg douăzeci de minute. Scrutează farurile: Mercedesul lui Preeti sau taxiul? Mașinile sosesc fără întrerupere și lasă invitații la petrecere.

— În cât timp ajung taxiurile? îl întreabă ea pe portar.

— Puțin, un minut. Stația e aici, aproape.

Svetlana se întoarce, formează iar numărul, mai comandă un taxi, apoi vine din nou lângă ușă. Un minut mai târziu, din intersecția din stânga se apropiе o rabla care se bălbănește – un taxi tipic din Delhi. La volan, un sikh cu turban care coboară să-i deschidă portiera.

— O clipă, vă rog.

Se uită în toate părțile. Acum ori niciodată, a venit momentul, sunt beți. Se duce în fugă să-și ia geanta, haina și coboară înapoi. Pe hol, încetinește pasul, încearcă să se poarte firesc: „Nu te întoarce. Mergi de parcă te-ai duce la plimbare.“

Îi bubuiе inima în piept. Teama îi usucă gâtul.

Şoferul nu a oprit motorul, portiera este încă deschisă.

— La ambasada americană! Știți unde este?

— Yes, *Mem-Sahib*. E ușa de alături.

O ia pe o străduță întunecoasă, trece prin fața intrării principale a ambasadei sovietice și, trei minute mai târziu, se oprește în fața unei uși foarte luminate, cu drapelul american. Svetlana îi dă câteva rupii și urcă tremurând treptele de la intrare. Este în alertă, ca un animal hăituit, picioarele n-o mai țin. Frica o paralizează, frica de definitiv, de irevocabil. Frica de a pierde tot. Se întoarce: taxiul e încă acolo, șoferul o privește intrigat, îi face semne prietenești cu mâna: aceea e ușa, intrați.

Ezită o fractiune de secundă. Încă mai are timp să se întoarcă, să urce în taxi, să se ducă, cum era prevăzut, la cină cu Preeti.

* Un taxi, vă rog, lângă ambasada sovietică (n. tr.).

Nu, nu renunță. Nu acum, când ținta este aşa de aproape. Nu se răzgândește. A luat decizia, nu cedează. Speranța învinge toate temerile.

Răsucescătă mânărul, are un singur gând în minte: „Of, Katia, iartă-mă.“

Ușa de sticlă se deschide, Svetlana țâșnește înăuntru.

— Aș vrea să vorbesc cu un responsabil de la ambasadă.

— Nu mai e nimeni aici la ora asta, o informează foarte Tânărul pușcaș marin care face de gardă. Veniți mâine.

— Sunați-l pe ambasador, spune ea pe un ton poruncitor.

Dintotdeauna a manifestat o surprinzătoare încredere în sine, care vine din copilărie, din vremea în care nu cunoștea nici îndoială, nici eșecul. Îi intinde pașaportul. Tânărul sergent observă coperta roșie...

— Pașaport sovietic?

Uimit de tonul ei autoritar, angajatul o poftește într-un birou mic care dă spre hol și formează numărul consulului.

— Sunt Svetlana Stalina, da, chiar fiica lui. Cer azil politic.

PARTEA ÎNTÂI
ANII PETRECUTI LA KREMLIN
1926–1941

O fiică pentru *Vojd**

Duminică, 28 februarie 1926, Nadejda Sergheevna Allilueva naște o fetiță, fără plânsete, fără să ţipe, cum îi stă bine unei adevărate bolșevice. Copilul este zdravăn, bine alcătuit, cântărește patru kilograme, plângе, totul a decurs bine. Dar nu e o sarcină dorită. Cum nu fusese nici cea dinainte. Cu cinci ani în urmă, născuse un băiețel, pe Vasili, care sosise, și el, „din greșeală“.

Lucrurile nu decurseseră bine: în ajunul nașterii, se certase cu Iosif și, cum fusese din nou grosolan, ea plecase trântind ușa. Brusc, se simțiase aşa de singură. În ciuda frigului, rătăcise pe străzile Moscovei ca să se liniștească. Pe inserat, luase un tramvai, atunci simțiise primele contractii și aşa ajunsese în acest spital de la periferie, deși totul fusese pregătit la clinica Kremlinului. Nimeni din sala de nașteri nu știa de unde vine și nici că e soția lui Stalin.

Iosif mobilizase toate organele Securității, dar le trebuiseră două zile s-o găsească. Vasili se născuse deja, era 21 martie 1921. Ce-o mai certase!

— Tatka! Cum ai putut să faci una ca asta?! Neroado!

Dar era fericit că are un fiu. Pentru orice gruzin, e important ca primul copil să fie băiat, chiar dacă avusese deja un fiu, pe Iakov, cu prima soție, dar el locuia acolo, în Gruzia, cu mătușa și bunica lui.

* Conducătorul, supranume al lui Stalin (n. tr.).

După Vasili, ea nu-și mai dorise și alți copii. Avortase de mai multe ori, dar de data aceasta fusese luată cam pe nepusă masă. Când își dăduse seama, era prea târziu pentru o intervenție.

A ales un nume frumos pentru fetița lor: Svetlana. Voia un nume mai original decât Mașa, Jenia, Nina sau Katia. Dar în același timp romantic, diferit, rar și care să pară „cultivat“. O persoană cultivată are nevoie de un nume original, *kulturnoe imia*. Svetlana, un nume care provine din mitologia slavă, din poezia romantică și care înseamnă „luminiță“ în rusă. Speră ca Iosif să fie de acord. În ultima vreme, e foarte greu de mulțumit.

Acest prenume va ajunge repede la modă. Mii de fetițe se vor numi ca fiica lui Stalin. Va exista chiar un parfum *Duhi de Svetlana*¹, un parfum rar, rezervat elitelor. Dar în 1926 numele trezise mirarea bolșevicilor. Obiceiul era să pui nume legate de evenimentele recente: Aktiabr sau Revoluția – după Revoluția din Octombrie –, Maia – după 1 mai –, Lenina – în cinstea celui care tocmai murise –, Mael – după inițialele noilor sfinti: Marx, Engels, Lenin.

Iosif a fost încântat de această născocire. Pentru el, fiica lui era deja o eroină. Scopul existenței sale, creația sa, pasiunea sa exclusivă, ființa sa. Se minunează de piciorușele ei, de mâinile mititele, degetelele grăsuțe, părul roșcat, ochii deschiși la culoare, urechiușe, de parcă primii doi copii *ai lui* nu ar fi fost ai lui.

Îi vine tot timpul să-și strângă fiica la piept. Era o vreme când pe ea, pe Nadia, Tatka lui, o râsfăța ca pe o printesă. Avea cu douăzeci și doi de ani mai mult decât ea și îl cunoștea încă din copilărie pe acest tovarăș de luptă al tatălui și al fratelui ei. Avea șase ani când se dusese odată la scăldat și el o salvase de la încercare. Eroul Iosif sărîse îmbrăcat în râu, deși, după cum îi mărturisise apoi, nu știa să înnoate.

De altfel, nu va învăța niciodată. „Oamenii de la munte nu înnoată“, spunea el, dar unii zic că-i e rușine să-și arate degetele palmate de la piciorul stâng. Mai târziu, se va spune că este semnul diavolului.

1. *Duhi* înseamnă „parfum“ în rusă, iar la singular *duh* înseamnă „spirit“.

Totuși, a devenit un erou în familia Alliluev. În vremea aceea, dădea spargeri la bânci pentru Ilici și Partid. Era căutat de poliția țarului și se ascundea în apartamentul lor din Piter¹. Făcea parte din familie. Îi citate cu glas tare poeziile lui Pușkin, operele lui Cehov, ale lui Gorki și-i spunea povești colorate despre isprăvile și evadările sale. Nu numai Nadia, ci și mama ei, Olga, îl priveau cu admiratie.

Dispărea, apoi apărea iar. La fiecare vizită, Nadia îl întâmpina sărindu-i de gât, el o săruta pe gură, îi mânăgâia pe ascuns sănii mici.

Avea mâini mici, aproape feminine. Nadiei îi plăcea să i le simtă pe corp. Erau diferite: dreapta, puternică și îndrăzneață, stânga, inertă și puțin mai scurtă. Observase că o ascundea luând o poză napoleoniană. Poate se gândeau că nu-și va da nimeni seama?

Într-o zi, ea îi șoptise la ureche: „Nu-i nimic. Nu are rost să-ți ascunzi tot timpul mâna.“ El reacționase brutal, de parcă l-ar fi demascat sau l-ar fi umilit. Nadia nu reușea să înțeleagă cum de remarcă cea mai banală devinea imediat suspectă pentru el.

Revolutionarii erau toți la fel. O caschetă pe cap, precum Lenin, care își înlocuise melonul german ca să semene cu un adevărat proletar. Barba de patru zile, mustată, cizmele în picioare, o cămașă încheiată până sus, niciodată cravată. Ce o cucerise la Iosif? Aerul lui de bandit? Avea aproape patruzeci de ani și era văduv, nu prea înalt, abia 1,67 metri, voinic, mergea legănăt, pășind spre interior. Avea pielea ciupită de vârsat; totuși, la față, nu pielea o remarcă prima oară, ci ochii galbeni, ca de tigru sau de lup, expresivi și felini, în care ardea o flacără. Părul des de deasupra frunții înguste începea să se presare cu fire argintii. Legenda spune că gruzinii își păstrează mult timp părul negru pentru că beau lapte de iapă.

Dar ce contează frumusețea fizică atunci când îți găsești un tovarăș alături de care să clădești o lume nouă? La șaisprezece

1. Sankt Petersburg și-a schimbat numele de mai multe ori: a fost rebotezat Petrograd între 1914 și 1924, apoi Leningrad între 1924 și 1991, după care și-a recăpătat numele inițial. Dar toți locuitorii îl numesc Piter.

Cuprins

Prolog	7

Partea întâi ANII PETRECUȚI LA KREMLIN 1926–1941

1 O flică pentru <i>Vojd</i>	15
2 Copila Kremlinului	23
3 Căluza și studenta	29
4 Viața la castel	34
5 Educația miciei prințese a Kremlinului	40
6 Moartea mamei	44
7 Orfana	49
8 Jurnalul unei femei îndrăgostite	59
9 Mica șefă	64
10 Zazie în metrou	68
11 Poporul îl iubește pe <i>Vojd</i>	71
12 Dușmanii poporului	74
13 Drăgăstoasa familie	83
14 „Mulțumim, tovarășe Stalin, pentru copilăria noastră fericită“	87

Partea a doua ANII DE RĂZBOI 1941–1945

1 Războiul în Europa	93
2 Alianța cu Hitler	96
3 Uniunea Sovietică este invincibilă	100
4 Moscova bombardată	106
5 Adevărul despre mama	116
6 Întoarcerea la Moscova	121

456 CUPRINS

7 Sfârșitul inocentei	128
8 Câți ani în gulag face un sărut al Svetlanei?.....	146
9 Căsnicia evreiască	151
Partea a treia	
DUPĂ RĂZBOI	
1946–1953	
1 Vacanța cu tatăl meu	179
2 De ce a fost ucis regele Lear?	185
3 Căsătoria din interes	198
4 Moartea tatălui	209
Partea a patra	
ELIBERAREA	
1953–1967	
1 Viața fără tata	219
2 Izbăvirea.....	224
3 Dragostea regăsită.....	232
4 Dezghețul	239
5 Moartea prințului Vasea	248
6 Botezul	251
7 Căsătorie de milă	257
8 Iubitul indian.....	263
9 Plecarea	278
10 Pe malul Gangelui	284
Partea a cincea	
VREMEA DEZILUZIILOR	
1967–2011	
1 O fugă incomodă	295
2 A fost odată ca niciodată America.....	312
3 Cunoașterea Lumii Noi	329
4 Căsătorie în stil american	346
5 <i>Ménage à trois</i>	359
6 Anii de rătăciri	367
7 Bun venit în patria-mamă.....	385
8 Nomada	409
9 Ultima călătorie	419
Anexe	435
Bibliografie	441
Mulțumiri	447
Index	449